

Альонкін Олексій Анатолійович,
доцент кафедри міжнародного
публічного права Київського
національного торговельно-
економічного університету, кандидат
юридичних наук

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ

Інвалідність, як соціальне явище, притаманна всім державам світу. Саме з метою забезпечення повного й рівного здійснення всіма особами з інвалідністю своїх прав і свобод людини, а також заохочення до поваги притаманного їм достоїнства, Генеральною асамблеєю Організації Об'єднаних Націй було ухвалено Конвенцію про права осіб з інвалідністю від 13.12.2006 (далі – Конвенція).

В преамбулі Конвенції зазначається, що «інвалідність – це поняття, яке еволюціонує, і що інвалідність є результатом взаємодії, яка відбувається між людьми, які мають порушення здоров'я, і відносницькими та середовищними бар'єрами і яка заважає їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими». У свою чергу, ст. 1 Конвенції встановлює, що «до осіб з інвалідністю належать особи зі стійкими фізичними, психічними, інтелектуальними або сенсорними порушеннями, які при взаємодії з різними бар'єрами можуть заважати їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими» [1]. Таким чином, по-перше, поняття «інвалідність» не є постійною категорією і може змінюватися, залежно від обставин, які відбуватимуться з часом в суспільстві та/або державі. По-друге, інвалідність не вважається захворюванням, а розглядається, як результат відторгнення із суспільства конкретних осіб, що можуть і повинні брати активну участь у життєдіяльності держави, використовуючи при цьому весь спектр належних їм від народження прав і свобод людини. По-

третє, особи з інвалідністю, у т.ч. й короткостроковою, визнаються одержувачами конкретних вигод і допомог з боку суспільства і держави.

Українським законодавством встановлюються гарантії для осіб відповідної категорії, які стосуються всіх сфер життєдіяльності суспільства, у т.ч. охорони здоров'я, освіти, зайнятості, дозвілля, відпочинку, спорту тощо. В основі формування та реалізації державної політики щодо осіб з інвалідністю в нашій країні є ст. 3 Конституції України, відповідно до якої «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю», а «права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави» У свою чергу, ст. 21 Основного Закону нашої держави встановлює, що «усі люди є вільні й рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними» [2].

Безпосередня реалізація державної політики в сфері забезпечення прав і свобод осіб з інвалідністю в нашій країні здійснюється зокрема на підставі законів України «Про основи соціальної захищеності інвалідів України» від 21.03.1991 [3], «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам» від 16.11.2000 [4], «Про соціальні послуги» від 19.06.2003 [5], «Про реабілітацію інвалідів в Україні» від 06.10.2005 [6], Державної цільової програми «Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів» на період до 2020 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 01.08.2012 № 706 [7] тощо.

Ці та інші відповідні нормативно-правові акти спрямовані на практичне забезпечення реалізації, охорони і захисту прав і свобод осіб з інвалідністю, припинення будь-яких проявів дискримінації відносно них, переінакшення існуючих стереотипів щодо людей цієї категорії та усвідомлення їх повноправними членами суспільства. Як визначається в Національній доповіді Державної установи Науково-дослідний інститут соціально-трудових відносин Міністерства соціальної

політики України [8, с. 13], на сьогодні в Україні пріоритетними напрямками діяльності щодо цього є:

- приведення національного законодавства у відповідність з Конвенцією та іншими відповідними міжнародними нормативними актами;

- підвищення рівня поінформованості населення про особливі потреби інвалідів, формування поваги до їх прав, особистості та гідності, популяризації положень Конвенції, зокрема проведення інформаційних кампаній;

- надання можливостей брати участь у процесі прийняття рішень, які матимуть наслідки для інвалідів та для суспільства – наприклад, участь у політичному житті країни;

- забезпечення доступу інвалідів до об'єктів громадського та цивільного призначення, благоустрою, транспортної інфраструктури, дорожнього сервісу, транспорту, інформації та зв'язку, а також з урахуванням їх індивідуальних можливостей, здібностей та інтересів – до освіти, праці, культури, туризму, фізичної культури і спорту;

- посилення відповідальності за порушення прав інвалідів і задоволення не повною мірою їх потреб, бездіяльність у ліквідації перепон і бар'єрів, що перешкоджають таким особам реалізувати свої права;

- забезпечення розвитку міжнародного співробітництва у сфері реалізації прав і задоволення потреб інвалідів.

Варто зазначити, що забезпечення реалізації принципу рівності всіх людей в їх правах і свободах нерозривно пов'язане з дотриманням виконання принципу недискримінації в користуванні правами і свободами за будь-яких підстав, пов'язаних із природними особливостями особи та її соціальним статусом.

З питанням недискримінації безпосередньо пов'язано питання забезпечення рівності можливостей чоловіків і жінок з інвалідністю. З цього приводу варто зазначити, що «в Україні чоловіки з інвалідністю мають відносно більш високий соціальний статус, ніж жінки з інвалідністю. Чоловіки з

інвалідністю є більш конкурентоспроможними на ринку праці, ніж жінки з інвалідністю. Їм у низці випадків легше працевлаштуватись, у них є більше шансів отримати роботу, що відповідає їхньому професійному рівню. У чоловіків з інвалідністю є значно більше можливостей створити сім'ю, причому не лише із жінками з інвалідністю, але і з жінками, які не мають інвалідності. Це пояснюється, насамперед, суттєвим перевищенням чисельності жінок над чисельністю чоловіків (у середньому в Україні на 1 000 чоловіків припадає 1 167 жінок)» [8, с. 22].

При цьому, жінки з інвалідністю в нашій державі становлять різноманітну групу, що відрізняється не лише тяжкістю та причиною інвалідності, але й місцем проживання (село, селище, місто), віком, освітньо-кваліфікаційним рівнем, наявністю чи відсутністю сімейних обов'язків тощо. У кожній з цих категорій жінок з інвалідністю є особливі, специфічні, притаманні лише їй потреби. При цьому, в Українському законодавстві не існує окремих норм, які б стосувалися конкретно жінок та/або дівчат з інвалідністю в певних сферах суспільного життя.

Більше того, необхідно констатувати, що на сьогодні в Україні виокремлення категорій «чоловіки-інваліди» та «жінки-інваліди» не прослідковується ні на рівні суспільної свідомості, ні на рівні адміністрування, ні на рівні законодавчого регулювання. Таким чином, сучасний стан забезпеченості рівних можливостей чоловіків і жінок з інвалідністю в Україні засвідчує існування фактичної нерівності такої категорії осіб за статтю. Відповідні питання, як і раніше, вирішуються в індивідуальному порядку і залежать від суб'єктивних людських якостей конкретної посадової особи.

Ці та інші пов'язані з цим питання потребують свого негайного правового вирішення та юридичного закріплення на національному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конвенція про права осіб з інвалідністю : Конвенція від 13.12.2006 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 17, / № 101 (2009, ст. 3496) / – Ст. 799.
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Про основи соціальної захищеності інвалідів України : Закон України від 21.03.1991 // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 21. – Ст. 252.
4. Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам : Закон України від 16.11.2000 // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 1. – Ст. 2.
5. Про соціальні послуги : Закон України від 19.06.2003 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 45. – Ст. 358.
6. Про реабілітацію інвалідів в Україні : Закон України від 06.10.2005 // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 2, / 2-3 / . – Ст. 36.
7. Державна цільова програма «Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів» на період до 2020 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.08.2012 № 706 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 59 – Ст. 2369.
8. Про соціальне становище осіб з інвалідністю в Україні : Національна доповідь // Державна установа Науково-дослідний інститут соціально-трудоких відносин. Міністерство соціальної політики України. – Київ, 2013. – 198 с.